

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBiH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 723 500, Fax: 716 400, www. saifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

UR: 34-06, 31-06/08

**IZVJEŠTAJ
O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA
na dan 31.12 2007. godine**

DIONIČKOG DRUŠTVA „BH TELECOM“

Sarajevo, decembar 2008. godine

MIŠLJENJE NEOVISNOG REVIZORA

1. Obavili smo reviziju priloženih finansijskih izvještaja Dioničkog društva BH Telecom Sarajevo (u daljem tekstu Društvo), koja uključuje bilans stanja na dan 31. decembar 2007. godine, račun dobiti i gubitka, izvještaj o promjenama na kapitalu i izvještaj o novčanim tokovima za godinu tada završenu te sažetak značajnijih računovodstvenih politika i ostalih objašnjavajućih bilježaka.
2. Uprava je odgovorna za sastavljanje i objektivan prikaz priloženih finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja i u skladu sa zakonskim propisima. Odgovornost Uprave uključuje: utvrđivanje, uvođenje i održavanje internih kontrola relevantnih za sastavljanje i fer prezentaciju finansijskih izvještaja u kojima neće biti značajnijih pogrešnih prikazivanja uzrokovanih prijevarom ili pogreškom; odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i stvaranje razumnih računovodstvenih procjena u datim okolnostima.
3. Naša je odgovornost izraziti mišljenje o tim finansijskim izvještajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo obavili u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima. Ti standardi zahtijevaju pridržavanje revizora etičkih pravila te planiranje i provođenje revizije kako bi se steklo razumno uvjerenje o tome da u finansijskim izvještajima nema značajnih pogrešnih prikazivanja. Revizija uključuje obavljanje postupaka radi pribavljanja revizorskih dokaza o iznosima i objavama prikazanim u finansijskim izvještajima. Odabir postupaka zavisi od procjene revizora, uključujući i procjenu rizika značajnih pogrešnih prikazivanja u finansijskim izvještajima zbog prevara ili pogrešaka. U procjenjivanju rizika, revizor procjenjuje interne kontrole koje su važne za sastavljanje te objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja kako bi odredio revizorske postupke primjerene datim okolnostima. Revizija takođe uključuje ocjenjivanje prikladnosti primijenjenih računovodstvenih politika i razboritost računovodstvenih procjena Uprave, kao i ocjenu cjelokupnog prikaza finansijskih izvještaja. Vjerujemo da su nam pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i prikladni za osiguravanje osnove za izražavanje našeg mišljenja.
4. Provedenom revizijom utvrdili smo:
 - da Društvo nije dosljedno primjenjivalo odredbe Zakona o javnim nabavkama BiH u pogledu izbora postupka za dodjelu ugovora. Društvo je na osnovu provedenih pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavijesti o nabavci (pregovori vođeni sa samo jednim ponuđačem) zaključilo ugovora u vrijednosti od 93.000.610 KM zbog čega ne možemo potvrditi da je postignut najefikasniji način trošenja javnih sredstava što je šire pojašnjeno u tački 5.9. izvještaja,
 - Društvo je teretilo rashode tekućeg perioda za 1.588.536 KM na ime donacija što nije u skladu sa predviđenim pravilima odobravanja i iskazivanja što je šire pojašnjeno u tački 5.8. izvještaja,
 - Društvo je otpisalo na teret rashoda stalnu imovinu u iznosu od 584.545 KM (2 stana data na jednokratno korištenje) prije nego je iskoristilo sve zakonske mogućnosti za njihov povrat što je šire pojašnjeno u tački 5.8. izvještaja,

- **Po našem mišljenu, osim učinaka na finansijske izvještaje navedenih u prethodnom odjeljku, finansijski izvještaji daju istinit i fer prikaz finansijskog položaja Dioničkog društva BH Telecom na dan 31.decembar 2007. godine, rezultate njegova poslovanja te novčani tok za godinu koja je tada završena, u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja i zakonskim propisima.**

Zamjenik generalnog revizora

Branko Kolobarić, dipl.oec.

Generalni revizor

mr.sc. Ibrahim Okanović, dipl. oec.

S A D R Ž A J

BILANS STANJA NA DAN 31.12.2007. GODINE.....	1
B I L A N S U S P J E H A	2
ZA GODINU KOJA JE ZAVRŠILA 31.12.2007.	2
IZVJEŠTAJ O GOTOVINSKIM TOKOVIMA ZA 2007. GODINU, ZAKLJUČNO SA 31.12.2007.....	3
IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU	4
ZA GODINU KOJA JE ZAVRŠILA 31.12.2007. GODINE	4
1 UVOD	5
2 CILJ I OBIM REVIZIJE	5
3 OSVRT NA PRETHODNU REVIZIJU	6
4 REZIME	6
5 NALAZI I PREPORUKE	7
5.1 Sistem internih kontrola	7
5.2 Stalna sredstva	8
5.3 Novčana sredstva i zalihe.....	9
5.3.1 Novčana sredstva	9
5.3.2 Zalihe	9
5.4 Potraživanja	10
5.5 Kapital	11
5.6 Obaveze	11
5.7 Prihodi.....	12
5.8 Rashodi.....	13
5.9 Sudski sporovi	15
5.10 Javne nabavke	15
5.11 Ocjena IT sistema.....	16
6 KOMENTAR	17

BILANS STANJA na dan 31.12.2007. godine

OPIS	2007.	2006.(korigovani)
DUGOROČNA IMOVINA	889.033.672	847.335.877
Stalna nematerijalna sredstva	136.195.480	138.747.134
Patenti, licence, zaštitni znakovi i ostala prava	112.778.363	114.916.368
Računarski programi – software	14.818.595	15.616.457
Druga stalna nematerijalna sredstva	8.598.522	8.214.309
Nekretnine, postrojenja i oprema	623.060.294	624.945.288
Zemljište	3.030.543	2.911.923
Građevinski objekti	265.484.384	257.750.249
Postrojenja i oprema	214.918.231	257.958.155
Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi	137.157.654	102.697.935
Stambene zgrade i stanovi	318.617	323.842
Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu	2.150.865	3.303.184
Ostala stalna materijalna sredstva	10.204	6.800
Dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi	127.842.355	82.344.932
Dugoročna potraživanja	1.895.987	1.286.563
Dugoročna razgraničenja	29.352	5.160
KRATKOROČNA IMOVINA	323.833.722	372.674.924
Zalihe sir. i mater., rezer. dijel. sitnog invent. i trgovačke robe	29.512.016	30.233.116
Kupci	62.150.108	56.579.990
Ostala kratkoročna potraživanja	43.961.700	45.942.939
Potraživanja za PDV – ulazni porez	203.880	374.007
Dati zajmovi i depoziti	71.931.879	82.530.194
Novac i novčani ekvivalenti	106.613.590	142.456.125
Aktivna vremenska razgraničenja	9.460.549	14.558.553
IMOVINA - SREDSTVA (AKTIVA)	1.212.867.394	1.220.010.801
Vanbilansna evidencija	151.360.182	121.898.830
KAPITAL	1.012.524.474	1.013.331.018
Upisani kapital	634.573.580	634.573.580
Revalorizacije i prenesene rezerve	4.383.758	-
Ostale rezerve	57.759.641	42.985.491
Akumulirana (zadržana) dobit	315.807.495	335.771.947
Dugoročne obaveze	101.075.834	118.703.542
Dugoročni krediti	5.027.278	6.809.179
Ostale dugoročne finansijske obaveze	51.039.549	62.365.202
Dugoročna razgraničenja i rezervisanja	45.009.007	49.529.161
Kratkoročne obaveze	99.267.086	87.976.241
Kratkoročne finansijske obaveze	13.393.734	15.554.447
Obaveze prema dobavljačima	39.170.305	30.867.204
Obaveze za PDV	2.222.592	2.084.883
Obaveze za poreze i doprinose	5.808.143	3.900.205
Druge kratkoročne obaveze	12.956.713	9.449.114
Pasivna vremenska razgraničenja	25.715.599	26.120.388
KAPITAL I OBAVEZE – UKUPNO (PASIVA)	1.212.867.394	1.220.010.801
Vanbilansna evidencija	151.360.182	121.898.830

Finansijske izvještaje potpisao je, Generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Memna Jašarević. Izvještaje je usvojila Uprava uz odobrenje od Nadzornog odbora i Skupštine Društva.

BILANS USPJEHA
za godinu koja je završila 31.12.2007.

O p i s	31.12.2007.	31.12.2006. (korigovani)
Prihodi od prodaje	563.538.473	538.161.578
Troškovi prodaje	221.074.322	187.631.098
Bruto dobit	342.464.151	350.530.480
Troškovi uprave i administracije	190.503.903	179.285.626
Drugi operativni rashodi	183.882	70.698
Dobit od operativnih aktivnosti	151.776.366	171.174.156
Prihodi od financiranja	27.589.811	9.497.582
Dobici od prodaje stalne imovine	137.108	28.513
Ostali prihodi	21.197.942	29.536.809
Rashodi po osnovu kamata	3.565.370	4.015.505
Drugi finansijski rashodi	6.567.533	5.802.053
Gubici od prodaje stalne imovine	6.078.308	2.883.072
Ostali rashodi	21.971.595	39.735.076
Dobit prije poreza	162.518.421	157.801.355
Porez na dobit	12.564.735	12.226.723
Neto dobit perioda	149.953.686	145.574.632

Finansijske izvještaje potpisao je, Generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Memna Jašarević. Izvještaje je usvojila Uprava uz odobrenje od Nadzornog odbora i Skupštine Društva.

IZVJEŠTAJ O GOTOVINSKIM TOKOVIMA za 2007. godinu, zaključno sa 31.12.2007.

O p i s	Oznak a	IZNOS tekuća godina	IZNOS prethodna godina
Gotovinski tok iz poslovnih aktivnosti			
1. Neto dobitak		149.953.686	145.574.632
Usklađivanje za:			
2. Amortizacija/vrijednost usklađivanja nematerijalnih sredstava	+	21.151.856	19.867.019
3. Gubici (dobici) od otuđenja nematerijalnih sredstava	+ (-)	21	47.634
4. Amortizacija/vrijednost usklađivanja materijalnih sredstava	+	84.175.305	84.541.284
5. Gubici (dobici) od otuđenja materijalnih sredstava	+ (-)	5.977.811	2.835.438
6. Usklađivanje po osnovu finansijskih stalnih sredstava	+ (-)		
7. Nerealizovani rashodi (prihodi) kod razm.val.na tržiš.(kurs.razl.)	+ (-)		
8. Ostala usklađ. Za negot.stav. i tok.koji se odnose na ul.i fin.akt.	+ (-)		
9. Svega 2 do 8		111.304.993	107.291.375
10. Smanjenje (povećanje) zaliha	+ (-)	721.099	(9.654.382)
11. Smanjenje (povećanje) potraživanja od prodaje	+ (-)	(5.570.118)	(15.759.506)
12. Smanjenje (povećanje) drugih potraživanja	+ (-)	2.151.366	514.720
13. Smanjenje (povećanje) aktivnih vremenskih razgraničenja	+ (-)	5.073.813	10.039.053
14. Povećanje (smanjenje) obaveza prema dobavljačima	+ (-)	8.303.102	(11.216.680)
15. Povećanje (smanjenje) drugih obaveza	+ (-)	(5.716.630)	(17.225.926)
16. Povećanje (smanjenje) pasivnih vremenskih razgraničenja	+ (-)	(4.924.944)	12.675.730
17. Svega 10 do 16		37.688	(30.626.991)
18. A. Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti (1+9+17)		261.296.367	222.239.016
Gotovinski tok od ulagačkih aktivnosti			
19. Nabavka (prodaja) stalnih nematerijalnih sredstava	- (+)	(18.600.223)	(15.533.357)
20. Nabavka (prodaja) stalnih materijalnih sredstava	- (+)	(88.271.526)	(75.083.386)
21. Sticanje (otuđenje) drugih ulaganja	- (+)	(14.079.849)	0
22. Dati zajmovi (povrat zajmova) drugim pravnim licima	- (+)	(6.858.451)	(1.950.511)
23. Ostali novčani tokovi od ulagačkih aktivnosti	- (+)	(10.186.475)	(34.010.710)
24. B. Neto novčani tok od ulagačkih aktivnosti (19 do 23)		(137.996.524)	(126.577.964)
Novčani tok od finansijskih aktivnosti			
25. Primici od izdav.dionica i ost.oblika form.i povećanja kapitala	+		
26. Primljena – pozajmljena sredstva	+		
27. Povrat pozajmljenih sredstava	-	(4.440.914)	(2.135.117)
28. Isplate dividendi	-	(154.701.464)	(105.086.773)
29. Ostali novčani tokovi od finansijskih aktivnosti	- (+)		(176)
30. C. Neto novčani tok od finansijskih aktivnosti (25 do 29)		(159.142.378)	(107.222.066)
31. Neto povećanje (smanjenje) novca na rač. i u bl. (A+B+C)		(35.842.535)	(11.561.014)
32. Početno stanje novca na računu i u blagajni		142.456.125	154.017.139
33. Konačno stanje novca na računu i u blagajni		106.613.590	142.456.125
34. Neto povećanje (smanjenje) novca na rač. i u blag. (33-32)		(35.842.535)	(11.561.014)

Finansijske izvještaje potpisao je, Generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Memna Jašarević. Izvještaje je usvojila Uprava uz odobrenje od Nadzornog odbora i Skupštine Društva.

IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU
za godinu koja je završila 31.12.2007. godine

O p i s	Upisani vlasnički kapital	Revaloriz. Rezerve	Ostale rezerve	Akumulirana neraspored. dobit	UKUPNO
Stanje na dan 31.12.2005.	634.573.580		26.663.960	316.620.088	977.857.628
Učinci promjena u račun. politikama				(4.744.393)	(4.744.393)
Ponovno iskazano stanje na dan 31.12.2005.	634.573.580		26.663.960	311.875.695	973.113.235
Revalorizacija stalnih sredstava				147.741.504	147.741.504
Neto (dobitak) gubitak razdoblja					
Objavljene dividende i drugi oblici raspodjele dobiti			16.317.136	(121.677.958)	(105.360.822)
Emisija dioničk.kapitala i drugi oblici poveć.ili smanj.osnovnog kapitala			4.395	(423)	3.972
Stanje na dan 31.12.2006.	634.573.580		42.985.491	337.938.818	1.015.497.880
Učinci promjena u račun. Politikama				(2.166.872)	(2.166.872)
Ponovno iskazano stanje na dan 31.12.2006.	634.573.580		42.985.491	335.771.946	1.013.331.017
Učinci revalorizacije dugoročnih finansijskih plasmana		4.383.758			4.383.758
Revalorizacija stalnih sredstava					
Ostali dobiti(gubici)perioda koji nisu iskazani u bilansu uspjeha					
Neto dobit (gubitak) razdoblja				149.953.686	149.953.686
Objavljene dividende i drugi oblici raspodjele dobiti			14.774.150	(169.918.137)	(155.143.987)
Emisija dionič.kapitala i drugi oblici poveć.ili smanj.osn.kapit.					
Stanje na dan 31.12.2007.	634.573.580	4.383.758	57.759.641	315.807.495	1.012.524.474

Finansijske izvještaje potpisao je, Generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Memna Jašarević. Izvještaje je usvojila Uprava uz odobrenje od Nadzornog odbora i Skupštine Društva.

IZVJEŠTAJ O OBAVLJENOJ REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA DIONIČKOG DRUŠTVA BH TELECOM ZA 2007. GODINU

1 UVOD

Dioničko društvo BH Telecom Sarajevo (u daljem tekstu Društvo) osnovano je Odlukom Vlade Federacije BiH o davanju saglasnosti na plan reorganizacije JP PTT Saobraćaja BiH Sarajevo kojom su formirana dva nova pravna subjekta: JP BH Pošta i JP BH Telecom. Odlukom Vlade o davanju saglasnosti na plan reorganizacije – promjena oblika organizovanja JP BH Telecom u dioničko društvo (Službene novine FBiH broj 66/03) i Odlukom Vlade F BiH o davanju saglasnosti o promjeni oblika organizovanja JP BH Telecom u dioničko društvo (Službene novine FBiH broj 01/04) BH Telecom je organizovan kao dioničko društvo. Osnovni kapital Društva je podijeljen na dionice, od kojih je 90 % vlasništvo Federacije BiH, a 10 % vlasništvo Privatizacijskih investicionih fondova (PIF-ova) i malih dioničara. Društvo je registrovano Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: UF/I-520/04, od 12.03.2004. godine kao dioničko društvo. Društvom upravljaju dioničari, u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, Zakonom o vrijednosnim papirima, Zakonom o javnim preduzećima i Statutom. Dioničari imaju upravljačka i imovinska prava.

Društvo pruža telekomunikacijske usluge na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou kroz usluge fiksne i mobilne telefonije, usluge interneta (BIHNET) i prenos podataka (BIHPAK).

Registrovani dionički kapital Društva u iznosu od 634.573.580 KM podijeljen je na 63.457.358 redovnih dionica nominalne vrijednosti 10 KM, a vlasnička struktura je sljedeća:

- kapital u vlasništvu Federacije BiH 571.144 hiljade ili 90 %
- dionice u vlasništvu PIF-ova i privatnih lica 63.439 hiljade ili 10 %.

U 2007. godini nije vršeno povećanje niti smanjenje upisanog dioničkog kapitala.

Organizacija poslovanja uređena je Pravilnikom o radu i organizaciji rada Društva. U organizacionom smislu Društvo čine: Kabinet generalnog direktora, izvršne direkcije, regionalne direkcije, Telekom Inženjering, Telecom centar Brčko i Telecom centar Banja Luka.

Za obavljanje povjerene djelatnosti, Pravilnikom o radu i Planom za 2007. godinu predviđeno je 3.235 radnih mjesta. Na dan 31.12.2007. godine, u Društvu bilo je zaposleno 3.224 radnika što je u odnosu na isti period prethodne godine više za 90 zaposlenih, a u odnosu na plan manje za 11 zaposlenika.

Sjedište Društva je u Sarajevu u Ulici Obala Kulina bana broj 8.

2 CILJ I OBIM REVIZIJE

Cilj naše revizije je da na osnovu provedene revizije izrazimo mišljenje da li su finansijski izvještaji pripremljeni u svakom značajnom pogledu u skladu sa važećom zakonskom regulativom i primjenjivim okvirom finansijskog izvještavanja. Za realizaciju navedenog cilja procjenjivaćemo da li rukovodioci primjenjuju zakone i propise, koriste sredstva za odgovarajuće namjene u okviru propisanih i datih ovlaštenja, ocjenu finansijskog upravljanja, funkciju interne revizije i sistem internih kontrola uspostavljenih tako da zaštite imovinu kao i sposobnost da otkrivaju i spriječavaju značajno pogrešna prikazivanja u finansijskim izvještajima.

Zbog ograničenja vremena i resursa, revizijom nismo obuhvatili cjelokupno područje poslovanja, niti smo ispitivali sve transakcije.

Sistemom uzorka ispitivali smo procese i sa njima povezane finansijske veličine vezane za imovinu, prihode, potraživanja i obaveze, značajnije troškove i procedure javnih nabavki. Pored navedenog, od strane revizora za IT, izvršena je ocjena IT sistema Društva.

S obzirom da se revizija obavlja ispitivanjem na bazi uzorka i da postoje inherentna ograničenja u računovodstvenom sistemu i sistemu internih kontrola, postoji mogućnost da pojedine materijalno značajne greške mogu ostati neotkrivene.

Revizija je uključila i davanje preporuka za dalji rad za područja koja smo smatrali bitnim, a vezana su za finansijsko izvještavanje i IT sistem.

3 OSVRT NA PRETHODNU REVIZIJU

Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH, po treći put obavlja reviziju finansijskih izvještaja Društva. Prvi put rađena je revizija finansijskih izvještaja za 2003. godinu i dato je uslovno mišljenje zbog nepostojanja kontrole nad iskazanim i fakturisanim uslugama, zbog netransparentnog izbora ponuđača i zbog nepoduzimanja potrebnih radnji za zaštitu imovine od gubitaka. U 2005. godini rađena je revizija procesa planiranja strateških ulaganja, finansijskih transakcija vezanih za takva ulaganja i uticaj istih na objavljene finansijske izvještaje za 2004. godinu i dato je uslovno mišljenje iz razloga što se završeni procesi ulaganja ne provode sa usvojenim politikama Društva što dovodi do toga da se objekti puste u rad, a u knjigovodstvu se ne dobije potrebna dokumentacija kako bi se izvršilo evidentiranje, što je imalo uticaja na finansijske izvještaje Društva; zbog nabavke opreme i materijala koji se čuvaju u skladištu čak i dvije godine do njihove ugradnje u planirane investicije što za posljedicu može imati gubitak koristi od imovine zbog zastarjelosti i iz razloga što se ranije instalirana oprema da li zbog zamjene ili uvođenja nove tehnologije razmontira i povlači u skladište da pri tom taj proces ne prati potrebna dokumentacija što za posljedicu može imati da se gubi kontrola nad tom imovinom.

Kontrola obračuna i uplate javnih prihoda vršena je od strane Porezne uprave Središnji ured Sarajevo. Reviziju finansijskih izvještaja Društva za 2007. godinu izvršila je revizorska kuća Deloitte d.o.o. Sarajevo koja je dala pozitivno mišljenje 07.03.2008. godine.

4 REZIME

Izvršenom revizijom poslovanja Društva za 2007. godinu konstatovali smo određeni broj propusta i nepravilnosti, a u cilju otklanjanja istih dali smo slijedeće preporuke:

- *Nadzorni odbor i Uprava, kao organ upravljanja trebaju podsticati na odgovorno korištenje i kontrolu imovine i aktivno učestvovati u kontroli provođenja važećih zakona, pravilnika i drugih propisa u javnom preduzeću,*
- *Potrebno je pojačati kontrolu nad usvojenim politikama Društva, o završenim investicionim ulaganjima i blagovremenoj dostavi dokumentacije u knjigovodstvo, radi pravilnog iskazivanja kako imovine tako i troškova u obračunskom periodu,*
- *Potrebno je da Društvo utvrdi politike otpisa zaliha u odnosu na rokove zastare, kako bi zalihe sa niskim koeficijentom obrta bile realno iskazane u finansijskim izvještajima,*
- *Izvršiti korekcije kapitala i utvrditi obavezu po osnovu poreza na dobit koje su nastale kao posljedica pogrešnog knjiženja donacija i otpisa stanova,*
- *Donacije knjižiti na teret kapitala u skladu sa odredbama Zakona o donacijama preduzeća u javnom vlasništvu ili pod javnom kontrolom u FBiH i odredbama Statuta Društva, a ne na rashode tekućeg perioda,*
- *Preispitati donesenu Odluku o otpisu stanova (iskoristiti sve zakonom dozvoljene mogućnosti o vraćanju stanova u posjed) te za vrijednost navedenih stanova u iznosu od 584.545,98 KM kojim su terećeni rashodi poslovanja, izvršiti korekciju kapitala,*
- *Potrebno je da Društvo dosljedno primjenjuje odredbe Zakona o javnim nabavkama BiH.*

Kod ocjene IT sistema date su slijedeće preporuke:

- *Preporučujemo implementaciju kontrola pristupa podacima u skladu sa potrebama posla u svrhu bolje kontrole podataka u procesu razmjene podataka između sistema,*
- *Preporučujemo razdvajanje funkcija razvoja i produkcije za dio poslova za koje to još nije urađeno u svrhu bolje kontrole,*
- *Preporučujemo kontrolu i monitoring dotoka vazduha u prostoriju,*
- *Preporučujemo implementaciju dodatne kontrole identifikacije osoblja koja pristupa prostoriji,*
- *Preporučujemo izradu procedura i analizu pruženih usluga.*

5 NALAZI I PREPORUKE

5.1 Sistem internih kontrola

Revizijski tim je izvršio procjenu funkcionisanja sistema internih kontrola¹ na osnovu provedene revizije određenih procesa poslovanja i konstatira slijedeće:

Društvo je donijelo podzakonska i interna akta (pravilnike; uputstva; smjernice, procedure, odluke i sl.) kojima se reguliše: uređenje postupaka izrade, usklađivanja, donošenja i praćenja realizacije strateških pravaca razvoja i planova poslovanja u Društvu; uređenje računovodstvene materije Društva; uređenje finansijskog poslovanja, uređenje računovodstvenog nadzora i revizije.

Društvo je imalo obavezu da u toku 2007. godine revidira Pravilnik o računovodstvu i računovodstvenim politikama sa stanovišta njegove dorade i usaglašenosti sa zahtjevima MRS (Društvo je izvršilo korekciju vrednovanja nematerijalnih sredstava u skladu MRS -38 paragraf 32 što nije regulisano računovodstvenim politikama), što nije uradilo do oktobra 2008. godine. Računovodstvene politike treba doraditi i u pogledu vrednovanja zaliha u odnosu na rokove zastare.

Pored usvojenih politika Društva i njihove primjene uočili smo slijedeće propuste:

- dokumentacija koja prati investiciona ulaganja i njihovu kolaudaciju ne dostavlja se blagovremeno u knjigovodstvo,

- analizom i usaglašavanjem kretanja na poziciji kupaca i kretanja na odgovarajućim pozicijama prihoda obračunskog perioda, utvrdili smo neslaganja u iznosu od 1.542.954 KM (odgovorna osoba je dala izjavu da su prihodi vjerovatno evidentirani na nekoj drugoj poziciji u okviru prihoda)

- regionalne direkcije Društva trebale su u određenom roku dostaviti Generalnoj direkciji Izvještaj o provedenom postupku likvidacije sredstava utvrđenih u Elaboratu o popisu sredstava i obaveza za 2007. godinu, međutim do kraja oktobra to nisu učinile.

Međutim, utvrdili smo da su najznačajniji propusti nastali donošenjem pojedinačnih odluka od strane Uprave koja je i najodgovornija za uspostavu i jačanje sistema internih kontrola. Tako je Uprava, prilikom pokretanja postupka za izvršenje nabavki sugerisala provođenje pregovaračkih postupaka bez objave obavještenja o nabavci iako je zbog značajnih iznosa i transparentnosti morao biti proveden otvoreni postupak.

Naglašavamo: Zakon o javnim preduzećima u FBiH nalaže: u članu 34. da svi postupci nabavke koji se obavljaju u javnom preduzeću biće provedeni **uz strogo poštivanje** odredaba važećih zakona; u članu 35. Uprava je dužna nadzirati zaposlenike javnog preduzeća u implementaciji važećih propisa o nabavci, a u članu 36. u postupku nabavke Nadzorni odbor je dužan vršiti nadzor nad radom Uprave i zaposlenika preduzeća u pogledu primjene provedbenog propisa o postupku nabavke te važećih propisa o nabavci.

Interna revizija Društva koja je redovno podnosila izvještaj Odboru za reviziju i Upravi o svom radu, odnosno o uočenim propustima Društva, nismo uočili da je skretala pažnju na izbor postupaka prilikom nabavki.

Uprava je također donijela odluku o otpisu stalnih sredstava(2 stana) a da prethodno nije izvršila sve zakonom dozvoljene mogućnosti njihovog povrata.

Preporuka:

Nadzorni odbor i Uprava, kao organ upravljanja trebaju podsticati na odgovorno korištenje i kontrolu imovine i aktivno učestvovati u kontroli provođenja važećih zakona, pravilnika i drugih propisa u javnom preduzeću.

¹ Sistem interne kontrole obuhvata kontrolna okruženje i kontrolne procedure. Sistem uključuje sve politike i procedure, uspostavljene od strane organa upravljanja Društva, sa ciljem osiguravanja ostvarivanja ciljeva Društva u skladu sa eksternim pravilima (zakonska akta) i rukovodnim politikama, osiguranja imovine i informacija, prevencije u otkrivanju prevara i greški, kvalitete računovodstvenih izvještaja u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima, blagovremena izrada pouzdanih finansijskih i rukovodnih/upravljačkih informacija)

5.2 Stalna sredstva

Neto vrijednost stalnih sredstava iskazana je u iznosu od 757.115.111 KM. Vrijednost stalnih sredstava, kao i njihove promjene tokom 2007. godine, iskazane su kako slijedi:

Opis	Zemljište	Gradevin. Objekti	Oprema (mreže, centrale i prenosni uređaji)	Investicije u toku	Ostalo	Nematerij. Imovina	Ukupno
1 Nabavna vrijednost							
Stanje na dan 31.12.2006.	2.911.923	157.398.036	901.673.415	102.697.934	164.422.679	184.776.253	1.513.880.240
- direktna povećanja				131.244.482		8.200.804	139.445.286
- prenos sa investic. u toku	56.090	4.838.120	38.484.532	(66.804.101)	12.641.326	10.784.033	0
- prenos sa zaliha dr. klase	24.529	(440)	(831.471)	(279.195)	(473.853)	(44.209)	(1.604.639)
- preknjiž. (na) sa dr. konta		14.162	(615.614)	(28.957.662)	594.978	6.473	(28.957.663)
- otuđenje i rashodovanje		(14.000)	(22.370.832)		(3.628.140)	(113.161)	(26.126.133)
- smanjenje – umanjjenje vrijed.			(9.220.612)	(719.262)			(9.939.874)
- ostalo (višak- manjak)	38.000	398.865	(6.669)	(24.540)	(67.267)	(153.522)	184.867
Stanje na dan 31.12.2007.	3.030.543	162.634.743	907.112.749	137.157.653	173.489.723	203.456.671	1.586.882.082
2 Akumulir. amortizacija:							
Stanje na dan 31.12.2006.	0	51.380.780	553.426.706	0	102.647.598	46.029.119	753.484.203
- amortizacija za 2007.		3.685.943	58.974.533		21.247.597	21.154.522	105.062.595
- naknadno utvrđena amort. Iz ranijeg perioda		26.603	554.506		52.258	130.849	737.613
- prenos sa druge klase		(68)	(99.402)		(149.922)	30.687	(218.705)
- preknjiženje (sa) na dr. konta		47.356	(105.450)		58.207	(113)	0
- smanjenje- umanjjenje vrijed.			(9.220.612)				(9.220.612)
- otuđenje i rashodovanje		(4.783)	(16.450.491)		(3.506.235)	(83.872)	(20.045.381)
- ostalo (višak- manjak)			(2.112)		(57.230)		(59.342)
Stanje na dan 31.12.2007.	0	55.135.830	587.077.677	0	120.292.272	67.261.192	829.766.971
3 Neto knjigov. vrijednost							
Stanje na dan 31.12.2006.	2.911.923	106.017.256	348.246.709	102.697.934	61.775.081	138.747.134	760.396.037
Stanje na dan 31.12.2007.	3.030.543	107.498.913	320.035.072	137.157.653	53.197.451	136.195.479	757.115.111

Prema Računovodstvenim politikama, nematerijalna i materijalna stalna sredstva vrednuju se po trošku sticanja odnosno nabavke. Naknadno povećanje nabavne vrijednosti nakon početnog priznavanja se vrši na sredstvima kojima se produžava vijek upotrebe ili povećava kapacitet i unapređuje kvaliteta njegovog učinka. Nakon početnog priznavanja stalnog sredstva, pojedino stalno sredstvo iskazuje se po njegovom trošku umanjenom za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja.

Amortizacija materijalnih sredstava obračunava se uvijek linearnom metodom otpisa tokom procijenjenog vijeka trajanja svakog pojedinačnog sredstva, osim ako postoje značajne promjene očekivanog okvira trošenja ekonomskih koristi u toj imovini. Najmanje jednom godišnje Društvo donosi Odluku o primjeni metode amortizacije i preostalog vijeka upotrebe kao svoju računovodstvenu politiku koja se primjenjuje na sva stalna sredstva. Procijenjeni vijek trajanja dijela stalne imovine i stope amortizacije su:

	Vijek korišt. (u god.)	Stopa (u %)
Licence	5-14	7-20
Ostala nematerijalna imovina	4	20
Zgrade	12,5 - 77	1,3 – 8
Mreže, kablovske instalacije i stubovi	20	5
Centrale i pomoćni uređaji	5 -14	7- 20
Ostala oprema	2-14	7-50

Uvidom u dokumentaciju koja prati kretanje investicija u toku, uočili smo slijedeće: da investicija bude završena, stavljena u upotrebu, a dostava dokumentacije u knjigovodstvo gdje se vrši njeno konačno aktiviranje, evidentiranje u imovinu Društva, te obračun amortizacije, znatno kasni.

Navodimo samo jedan primjer:

13.12.2006. godine Objekt "Izgradnja pristupne tt mreže Rakovica" je završen i pušten u rad,

16.05.2007. godine sačinjen je Zapisnik o konačnom financijskom obračunu investicionih ulaganja „Izgradnja pristupne tt mreže Rakovica”,

27.06.2007. godine sačinjeno je-Rješenje o uknjiženju povećanja vrijednosti kolaudovanog investicionog objekta- Pristupna tt mreža Rakovica u ukupnoj vrijednosti 916.446 KM, u stalna sredstva Društva.

Kašnjenje u dostavi dokumentacije imalo je za posljedicu da je u 2007.godini naknadno utvrđena amortizacija iz prethodnog perioda iznosila 764.214KM.

Preporuka :

Potrebno je pojačati kontrolu nad usvojenim politikama Društva, o završenim investicionim ulaganjima i blagovremenoj dostavi dokumentacije u knjigovodstvo, radi pravilnog iskazivanja kako imovine tako i troškova u obračunskom periodu.

5.3 Novčana sredstva i zalihe

5.3.1 Novčana sredstva

Novčana sredstva, iskazana u bilansu stanja na dan 31.12.2007.godine:

	31.12.2007.	31.12.2006.
Novac i novčani ekvivalenti	106.613.590	142.456.125
Transakcijski računi kod banaka	42.027.402	68.793.845
Blagajna	24.727	47.238
Devizni računi u bankama	22.189.514	68.466.862
Devizna blagajna	2.603	1.908
Kratkoročni depoziti u bankama (do 3 mjeseca)	36.283.693	0
Ostala gotovina na računima	6.085.651	5.146.272

Društvo ima :-dugoročno oročena sredstva u iznosu od

101.484.486 KM

- kratkoročno oročena sredstva u iznosu od

62.862.442 KM

5.3.2 Zalihe

Zalihe se iskazuju po trošku nabavke ili neto ostvarivoj vrijednosti, zavisno o tome šta je niže. Trošak obuhvata direktan materijal i ako je primjenjivo, direktne troškove rada i sve režijske troškove povezane s dovođenjem zaliha do njihove sadašnje lokacije i u sadašnje stanje. Trošak se utvrđuje primjenom metode prosječnog ponderisanog troška.

	u-000-	
	2007.	2006.
Materijal	17.862	17.424
Rezervni dijelovi	7.568	5.930
Trgovačka roba	3.626	6.337
Sitan inventar i ostalo	456	542
	29.512	30.233

Uvidom u analitički bruto bilans Društva, na pozicijama zaliha uočili smo da se stanje zaliha na kraju obračunskog perioda (31.12.07) znatno ne razlikuje od stanja na početku perioda (01.01.07). Ostvareni promet u tekućoj godini (ulazi i izlazi) su gotovo identični, što znači da zalihe nabavljene u tekućoj godini

su uglavnom i utrošene. Ovo navodi na zaključak da zalihe koje ostaju na stanju duži vremenski period su zastarjele.

Pregled materijala na zalihama koji nije imao kretanje:

Naziv materijala	3 godine	2 godine	1 godina	6 mjeseci
Sitan alat i inventar	22.849	70.978	90.652	162.292
Rezervni dijelovi	920.160	1.286.670	2513.779	3.434.117
Materijal	892.614	2.048.644	5.267.184	6.095.350
UKUPNO	1.835.623	3.406.292	7.871.615.	9.691.759

Preporuka

Potrebno je da Društvo utvrdi politike otpisa zaliha u odnosu na rokove zastare, kako bi zalihe sa niskim koeficijentom obrta bile realno iskazane u finansijskim izvještajima.

5.4 Potraživanja

Vrsta potraživanja	2007.	2006.
Potraživanja za pružene usluge	96.035.061	98.428.829
Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca	(33.884.953)	(41.848.839)
Potraživanja od zastupnika	215.538	258.756
Potraživanja od Ciberneta- finansijski kliring	621.393	115.663
Pretplata poreza na dobit	36.906.822	41.354.922
Potraživanja od države (PDV i ostala potraž.)	3.143.262	9.458
Potraživanja od zaposlenih	111.989	70.329
Potraživanja za bolovanje preko 42 dana	197.867	225.204
Potraživanja od banaka za kamate	2.439.512	3.770.239
Ostala kratkoročna potraživanja	325.318	138.369
PDV po datim avansima	203.880	374.007
Ostala sumnjiva i sporna potraživanja	8.292.987	8.075.228
Ispravka vrijed. Ostalih sumnjivih i spornih potraž.	(8.292.987)	(8.075.228)
Dati kratkoročni krediti- neto	9.069.437	2.369.740
Potraživanja za oročena sredstva kod banaka	62.862.442	80.160.453
AVR- avansi plaćeni dobavljačima	2.131.308	1.543.489
AVR- procjene iz međun. Obračuna	7.329.241	13.015.064
UKUPNO :	187.708.117	199.985.683

Potraživanja na dan 31.12.2007.godine iskazana su u iznosu od 187.708.117 KM što je u odnosu na prošlu godinu manje za 12.277.566 KM ili 6,5 %. Struktura iskazanih potraživanja data je u sljedećem pregledu:

Potraživanja od kupaca se iskazuju po fakturisanjoj vrijednosti umanjenoj za odgovarajuće ispravke za procijenjene nenaplative iznose. U skladu sa politikom Društva ispravka vrijednosti se vrši za sva potraživanja preko 90 dana od dana dospijeca na naplatu. Otpis sumnjivih potraživanja se vrši nakon identifikacije istih, krajem svake poslovne godine. Ispravka ostalih potraživanja vrši se po utuženju ili procjeni Uprave društva.

Ročna struktura potraživanja od kupaca data je u sljedećoj tabeli:

Ukupna potraživanja	0 – 30 Dana	30 – 60 dana	60 – 90 dana	Potraživanja preko 90 dana	Kursne razlike
96.035.061	48.578.897	9.544.050	4.046.988	33.884.953	(19.827)

Na osnovu naprijed navedenog najveći iznos potraživanja odnosi se na period do 30 dana, što je 78,16% od ukupno iskazanih potraživanja od kupaca.

Promjene na ispravci potraživanja od kupaca su prikazane kako slijedi:

Saldo ispravke na početku godine	41.655.114
Povećanje ispravki u toku godine, a na teret rashoda	10.399.777
Smanjenje tokom godine po osnovu naplate i u korist prihoda	(7.398.764)
Otpis potraživanja- Izvještaj o popisu	(9.800.304)
Kursne razlike	93.324
Isknjižena potraž. za pogrešno fakturisanje – međun. obračun	(1.064.194)
Ukupno	33.884.953

Kao što se vidi iz naprijed navedenog sva potraživanja preko 90 dana u iznosu od 33.884.953 KM su prenešena na ispravku potraživanja od kupaca.

U cilju povećanja stepena naplate potraživanja iz osnova duga iz pretplatničkih odnosa i izbjegavanja skupih, dugotrajnih i neizvjesnih sudskih sporova Nadzorni odbor na prijedlog Uprave Društva donio je Zaključak kojim se u cilju smanjenja troškova sudskih sporova za potraživanja do 50 KM neće pokretati utuženja već će se naplata duga izvršiti vansudskim putem npr. slanjem više poziva dužniku za izmirenje duga, pokušaj naplate u više rata i sl.

5.5 Kapital

U finansijskim izvještajima Društva, kapital je iskazan u iznosima:

	31.12.2007.	31.12.2006. (korigovani)
KAPITAL	1.012.524.474	1.013.331.018
Upisani osnovni kapital	634.573.580	634.573.580
Revalorizacione rezerve	4.383.758	0
Ostale rezerve	57.759.641	42.985.491
Akumulirana (zadržana) dobit	315.807.495	335.771.947

Na osnovu provedene revizije uočili smo da su donacije u iznosu od 1.588.536 KM knjižene na teret rashoda što je umanjilo finansijski rezultat (dobit), a samim tim i osnovicu poreza na dobit u poreznom bilansu. Na teret rashoda knjižena je i vrijednost 2 stana u ukupnom iznosu od 584.545,98 KM što je također umanjilo finansijski rezultat (dobit). Navedeni rashodi po osnovu otpisa stanova uključeni su u osnovicu izračuna poreza na dobit u poreznom bilansu.

Preporuka:

Izvršiti korekcije kapitala i utvrditi obavezu po osnovu poreza na dobit koje su nastale kao posljedica pogrešnog knjiženja donacija i otpisa stanova.

5.6 Obaveze

U finansijskim izvještajima Društva, iskazane su slijedeće obaveze:

	31.12.2007.	31.12.2006.
O b a v e z e		
Dugoročne obaveze	101.075.834	118.703.542
Dugoročne finansijske obaveze	56.066.827	69.174.381
Dugoročna razgraničenja i rezervisanja	45.009.007	49.529.161
Kratkoročne obaveze	99.267.086	87.976.241

Obaveze za primljene avanse	301.096	324.289
Tekući dio dugoročnih finansijskih obaveza	1.766.983	4.425.997
Ostale kratkoročne finansijske obaveze	11.325.655	10.804.161
Dobavljači	39.170.305	30.867.204
Obaveze za poreze i doprinose	8.030.735	5.985.088
Ostale kratkoročne obaveze	12.956.713	9.449.114
Pasivna vremenska razgraničenja	25.715.599	26.120.388
Ukupno	200.342.920	206.679.783

U okviru dugoročnih finansijskih obaveza iskazane su „ostale dugoročne finansijske obaveze“ u iznosu od 51.039.548 KM, a predstavljaju **preostalu** obavezu prema Regulatornoj agenciji za komunikacije (RAK) Bosne i Hercegovine za GSM licencu. Ove obaveze su manje iskazane za 7.634.797,85KM

Naime, Društvo je sa RAK-om sklopilo Ugovor o uslovima i načinu izmirenja obaveza po osnovu korištenja GSM licence u septembru 2004. godine. Ugovorom je utvrđena vrijednost licence od 140 miliona KM beskatmatno. Period korištenja licence je 15 godina i rokom otplate 9 godina. Društvo je po kupovini GSM licence u septembru 2004. godine priznalo vrijednost licence i pripadajućih finansijskih obaveza u nominalnoj vrijednosti (140 miliona KM) budućih plaćanja.

Revizijom finansijskih izvještaja za godinu koja je završila 31.decembra 2006.godine i predreviziji finansijskih izvještaja za godinu koja je završila 31.decembra 2007. godine, eksterni Revizor je ustanovio da postoji **odstupanje** u početnom priznavanju i naknadnom vrednovanju nematerijalne imovine – GSM Licence u odnosu na zahtjeve MRS 38 – Nematerijalna imovina i pripadajućih finansijskih obaveza u odnosu na zahtjeve MRS 39 – Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje.

Eksterni Revizor je za procjenu fer vrijednosti nematerijalne imovine i pripadajućih finansijskih obaveza primjenio metodu efektivne kamatne stope. Ova metoda izračunava amortizirani trošak finansijske obaveze i raspoređuje trošak od kamata tokom određenog perioda. Efektivna kamatna stopa je kamatna stopa koja tačno diskontira procijenjena buduća novčana plaćanja kroz očekivani vijek trajanja finansijske obaveze (računata 6%).

Efekt gore navedenog je da se na dan 31.decembra 2006.godine umanjila akumulirana amortizacija nematerijalne imovine za 3.304.078 KM, umanjila vrijednost GSM licence za 22.760.588KM, **umanjile obaveze za licencu 10.830.637 KM**, dok se neto rezultat i zadržana dobit za godinu koja je završila 31.decembra 2006.godine umanjila za 8.625.872KM. Eksterni revizor naložio je da se obaveze po osnovu GSM licence u iznosu 10.830.637 KM umanje jer se odnose na trošak finansiranja(kamatu) tokom određenog perioda. Pošto se radi o izvedenoj (simuliranoj) kamati, za koju neće od strane RAK-a biti ispostavljena faktura, a Društvo mora po ugovorenom planu vršiti uplatu ukupnog ugovorenog iznosa obaveza, navedeno umanjenje od 10.830.637 KM isknižilo je iz bilansne u vanbilansnu evidenciju. Svaku godinu dio obaveza koji se odnosi na pripadajuće finansiranje Društvo vraća iz vanbilansne u bilansnu evidenciju. Stanje obaveze na dan 31.12.2007.godine po osnovu GSM licence u vanbilansnoj evidenciji iskazano je u iznosu od 7.634.797,85KM

Navedene obaveze u iznosu od 7.634.797,85KM, po našem mišljenju, ne mogu biti evidentirane u vanbilansnoj evidenciji već ih treba evidentirati u bilansu u okviru obaveza i vremenskih razgraničenja.

5.7 Prihodi

U finansijskim izvještajima iskazani su slijedeći prihodi:

Vrsta prihoda	31.12.2007.	31.12.2006. (korigovani)
Prihodi od usluga (bez obračuna između operatera u zemlji)	442.697.759	425.834.225
Prihodi od usluga po obračunu između operatera u zemlji	28.674.150	17.238.745
Prihodi od prodaje robe u okviru asemblirane usluge	14.248.018	3.647.030
Prihodi iz međunarodnog obračuna	77.918.546	91.441.580

Prihodi od ulaganja	15.189.306	657.969
Prihodi od kamata	11.233.911	8.298.284
Kursne razlike	1.166.594	541.329
Prihodi od donacija (u visini amortiz. doniranih stal. sred.)	7.331.277	6.064.693
Prihodi od naplaćenih otpisanih potraživanja	8.037.091	18.529.554
Prihodi od ukidanja dugoročnih rezervisanja	930.431	720.070
Prihodi iz ranijih godina	838.147	2.295.204
Ostali prihodi	4.198.104	1.955.801
UKUPNO:	612.463.334	577.224.484

Računovodstvenim politikama Društva prihodi od telekomunikacijskih usluga predstavljaju fakturisanu i obračunatu vrijednost pruženih usluga. Prihodi nastali pružanjem usluga u zemlji obuhvataju priključke, pretplatu za telefonske linije, lokalne pozive u zemlji i prihode od međunarodnih poziva koji proizilaze iz zemlje. Prihodi nastali po osnovu međunarodnih usluga iskazuju se u bruto iznosima, a procjene prihoda se vrše za dio prihoda po kojima su usluge pružene a nisu odobreni međunarodni obračuni na dan bilansa stanja.

Prihodi se vrednuju po fer vrijednosti naknade koja je primljena ili se potražuje, pri čemu se uzima u obzir iznos svakog diskonta i rabata, kao i iznos svih drugih popusta koji su odobreni kupcu. Ukoliko je u vrijednost potraživanja ili naplaćenog prihoda uračunata i kamata, fer vrijednost naknade utvrđuje se u iznosu koji se potražuje ili koji je naplaćen, umanjen za kamatu koja se knjiži kao prihod od finansiranja.

5.8 Rashodi

Prema računovodstvenim politikama Društva priznavanje rashoda u bilansu uspjeha vrši se kada: rashodi imaju za posljedicu smanjenje sredstava ili povećanje obaveza koji se mogu pouzdano izmjeriti, priznavanje rashoda obavlja se postupkom razumnog rasporeda na obračunska razdoblja, kada se očekuje da će ekonomske koristi proisteći tokom nekoliko obračunskih perioda (amortizacija); rashodi se odmah priznaju kada neki izdatak ne proizvodi nikakve buduće ekonomske koristi, a nema uslova da se prizna kao imovina u Bilansu stanja; rashod se odmah priznaje i onda kada je nastala obaveza, a nema uslova da se prizna kao imovina u Bilansu stanja; iznos gubitka iz potencijalnih događaja se priznaje kao rashod i kao rezervisanje u bilansu stanja, kada postoji vjerovatnoća da će potencijalni događaji stvoriti gubitak (rezervisanja za date garancije).

U finansijskim izvještajima rashodi su iskazani u slijedećim iznosima:

	31.12.2007.	31.12.2006. (korigovani)
RASHODI	449.944.913	419.423.128
Troškovi poslovanja	411.762.107	366.987.422
Negativne kursne razlike	3.565.370	4.015.505
Drugi finansijski rashodi	6.567.533	5.802.053
Neotpisana vrijednost stalnih sredstava	6.078.308	2.883.072
Ostali rashodi	21.971.595	39.735.076

Rashodi se najvećim dijelom odnose na troškove poslovanja. Najznačajniji su:

	31.12.2007.	31.12.2006. (korigovani)
Troškovi poslovanja	411.762.107	366.987.422
Utrošeni materijal, energija, rezervni dijelovi i inventar	15.692.824	16.350.232
Amortizacija	104.562.947	104.158.535
Troškovi zaposlenih (plate, naknade i ostala primanja)	107.580.989	95.257.573
Telefonske usluge	29.171.079	34.621.538
Troškovi interkonekcije	28.510.425	19.701.555
Troškovi prodane robe u zemlji- asemblirane usluge	22.200.197	5.584.078
Troškovi tekućeg održavanja stalnih sredstava	19.477.332	15.059.157
Troškovi zakupa objekata i opreme	16.213.277	11.770.661
Troškovi reklame i propagande	10.719.866	5.860.132
Poštanske usluge	13.743.860	17.466.001
Usluge BH Pošte za naplatu računa	4.504.103	3.081.368
Usluge posredovanja	12.222.071	10.584.172
Doprinosi, članarine i druga davanja	7.396.993	6.917.857
Porezi i takse koji ne zavise od finansijskog rezultata	2.993.358	2.823.189
Ukalkulisana rezervisanja za rizike	4.072.999	3.470.119
Ostale usluge	12.699.787	10.281.255

Revizorski tim izvršio je uvid u analitičke kartice u okviru ostalih rashoda i uočio slijedeće:

Na poziciji- Ostali rashodi - novčana darivanja i donacije iskazan je iznos od 1.588.536 KM. Društvo je na teret rashoda tekuće fiskalne godine proknjižilo izdatke na ime donacija u ukupnom iznosu od 1.588.536 KM što je u suprotnosti sa Zakonom o donacijama preduzeća u javnom vlasništvu ili pod javnom kontrolom u Federaciji Bosne i Hercegovine. Naime, član 3. navedenog Zakona izričito navodi da „javno preduzeće može dodjeljivati donacije samo iz dobiti.” Pored navedenog Zakona i Zakon o javnim preduzećima u FBiH u članu 41. navodi da je strogo zabranjeno davanje putem donacija u suprotnosti sa odredbama važećih zakona o dodjeli sredstava ili donacijama. Takođe je članom 42. Statuta Društva navedeno da Skupština Društva odlučuje o : raspodjeli dobiti i isplati dividendi, kao i izdvajanje sredstava iz dobiti za dodjeljivanje donacija putem Nadzornog odbora za potrebe iz oblasti sporta, kulture, socijalne pomoći i humanitarne svrhe na način utvrđen zakonom i općim aktima Društva. Knjiženjem donacija na teret rashoda tekućeg perioda direktno je smanjen finansijski rezultat (dobit) tekućeg perioda za 1.588.536 KM , a samim time i osnovica za obračun poreza na dobit za navedeni iznos.

Na poziciji -Naknadno utvrđeni ostali troškovi iz ranijih godina evidentiran je otpis stalnih sredstava (2 stana u Mostaru-lokacija Cernica) u iznosu od 584.545,98KM. Naime, Društvo je knjižilo na teret rashoda vrijednost dva stana koja su se vodila na ulaganjima u stambene zgrade i stanove u Direkciji Mostar. Navedeni stanovi nisu aktivirani u poslovnim knjigama Društva iako je za njih izdata upotrebna dozvola još 1998. godine kada su bili i useljivi. Stanovi su dati na jednokratno pravo korištenja Općini.

Odluku o otpisu stanova donio je Nadzorni odbor na Prijedlog Uprave o usvajanju izvještaja o popisu sredstava i obaveza na dan 31.12.2007.godine. (Prijedlog Uprave potpisan je od strane generalnog direktora). U navedenom Prijedlogu Uprave navodi se da je njegov sastavni dio „Izvještaj o izvršenom popisu sredstava i obaveza na dan 31.12.2007. godine“ koji je sačinila Centralna popisna komisija. Međutim, Centralna popisna komisija Društva (a ni Popisna komisija Direkcije Mostar) nije predložila otpis navedenih stanova. Centralna popisna komisija Društva predložila je da se **izvrši preknjižavanje** sa pozicije ulaganja u stambene zgrade i stanove na poziciju ostala sumnjiva i sporna potraživanja, a da Direkcija Mostar nastavi sa aktivnostima po usvojenom Zaključku a to je izvršiti kolaudaciju izvršenih investicijskih ulaganja i izvrši knjiženje u skladu sa rješenjem o uknjiženju.

Društvo je donijelo Odluku o otpisu 2 stana u ukupnom iznosu od 584.545,95 KM, a da prethodno nije iskoristilo sve mogućnosti zaštite vlastite imovine. Knjiženjem vrijednosti stanova na teret rashoda tekućeg perioda smanjena je finansijski rezultat (dobit) za 584.545,98 KM.

Preporuka:

- *Donacije knjižiti na teret kapitala u skladu sa odredbama Zakona o donacijama preduzeća u javnom vlasništvu ili pod javnom kontrolom u FBiH i odredbama Statuta Društva, a ne na rashode tekućeg perioda,*
- *Preispitati donesenu Odluku o otpisu stanova (iskoristiti sve zakonom dozvoljene mogućnosti o vraćanju stanova u posjed) te za vrijednost navedenih stanova u iznosu od 584.545,98 KM kojim su terećeni rashodi poslovanja, izvršiti korekciju kapitala.*

5.9 Sudski sporovi

Na dan 31. decembra 2007. godine, Društvo ima saznanje da su pokrenuti pravni sporovi protiv njega u ukupnom iznosu od 25.075.420 KM po osnovu tužbi bivših zaposlenika i poslovnih partnera. Uprava smatra da ovi sudski sporovi najvećim dijelom nisu osnovani. Društvo je na osnovu procjene Uprave napravilo rezervisanja u iznosu od 260.574 KM za negativne ishode pokrenutih sporova.

Na dan 31. decembra 2007. godine, Društvo je imalo 75.172 pokrenuta sudska postupka protiv trećih lica u ukupnom iznosu od 39.688.051 KM po osnovu pruženih telekomunikacijskih usluga. Takođe, Društvo je pokrenulo i 174 sudska spora po drugim osnovama u ukupnom iznosu od 3.606.031 KM koji se najvećim dijelom odnose na neizmirene NTS - usluge posebnih tarifa, usluge korištenja satelitskih kapaciteta, oštećenja telekomunikacijskih kablova, usluge zakupa vodova i slično.

5.10 Javne nabavke

Uvidom u dokumentaciju vezano za primjenu Zakona o javnim nabavkama BiH konstatiramo slijedeće:

Od svih sklopljenih ugovora u 2007. godini na nivou Društva ukupne vrijednosti 165.378.410 KM na osnovu pregovaračkog postupka bez objave obavijesti o nabavci (pregovori su uvijek vođeni sa samo jednim ponuđačem) zaključeno je 93.000.610 KM. Od toga, Generalna direkcija je sklopila 781 ugovor u vrijednosti od 138.358.609 KM. Najveći broj sklopljenih ugovora Generalne direkcije, odnosno 65,69% ili što je u nominalnom iznosu 90.893.968 KM izvršeno je također, na osnovu provedenog Pregovaračkog postupka bez objave sa samo jednim ponuđačem. Moramo istaći da ugovorni organ **izuzetno** može ugovore dodjeljivati putem ovog postupka što je regulisano odredbama člana 11. Zakonom o javnim nabavkama BiH. Međutim, Društvo je ovaj postupak provodilo za: sve reklamne usluge, za nabavku mobitela iz asembliranih usluga, zakupe oglasnih prostora, usluge održavanja opreme, rezervni dijelovi za opremu, održavanje vozila, nabavku programskih licenci, isporuku baznih stanica, proširenje i investiciono održavanje postojećih kapaciteta i drugo.

Nabavka mobilnih aparata namijenjenih daljoj prodaji u cilju realizacije asemblirane usluge(vezane usluge: kupovina mobilnog aparata za veoma nisku cijenu uz određene uslove: određena pretplata, period otplate itd.) pokrenuta je krajem 2005. godine (a realizirana u 2006. godini) na osnovu Odluke Uprave o uvođenju asemblirane usluge Društva. Na osnovu donesene Odluke urađen je Zahtjev za nabavku mobilnim aparatima namijenjenih daljoj prodaji u cilju realizacije navedene usluge procijenjene vrijednosti 6 miliona KM. U istom Zahtjevu data je preporuka Uprave Društva da se nabavka vrši na osnovu provedenog pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavijesti o nabavci iako je u skladu sa Zakonom bilo neophodno provesti otvoreni postupak i otvoreni međunarodni postupak (nabavka veća od 700.000 KM). U 2007 godini nastavljen je isti način nabavke mobilnih aparata za navedene usluge. Navodimo: da su sklopljena dva ugovora sa preduzećem Teleoptic d.d. Sarajevo o nabavci mobilnih aparata (marke Sony Erison), jedan u vrijednosti od 4. miliona KM, a drugi 1,9 miliona KM na osnovu pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja o nabavci. Na isti način nabavljeni su su mobilni aparati od preduzeća Mobis elektronik Sarajevo u vrijednosti od 5,3 miliona KM, te mobilni aparati (marke Motorola) od preduzeća Mibo komunikacije d.o.o. Sarajevo u ukupnoj vrijednosti od 3,3 miliona KM.

Pregovarački postupak bez objave obavijesti o nabavci proveden je i za nabavku usluga izrade „ Aktualizirane verzije strategije privatizacije sa procjenom mogućih pogodnosti, modela i uslova prodaje državnog kapitala u operaterima telekomunikacija FBiH sa konkretnim prijedlogom tenderskog dokumenta“. Za ovu nabavku zajednički su: BH Telecom i Hrvatske telekomunikacije Mostar, provele postupak sa Delloitte Touche Zagreb. Procjenjena vrijednost nabavke iznosila je 95.000 EUR-a, ugovor za

BH Telecom potpisan je na iznos od 69.521 EUR-a. Ugovorom između BHT-a i HT je regulisano da će se njihovi udjeli u ovim troškovima utvrditi srazmjerno ukupnom prihodu u 2006. godini.

Pregovarački postupak bez objave obavijesti o nabavci proveden je za sve vrste reklamnih usluga. Navodimo: nabavka promotivnih usluga za obilježavanje dana Društva, gdje je u zahtjevu za nabavku navedeno da se postupak provede putem pregovaračkog postupka bez objave obavijesti o nabavci sa firmom „Magaza“ U obrazloženju je navedeno da će u programu učestvovati poznati pjevač Dino Merlin te da se izabere agencija „Magaza „ kao njegova ekskluzivna agencija“. Planirana vrijednost nabavke bila je 250.000 KM, a nakon provedenog postupka potpisan je Ugovor u vrijednosti od 242.500 KM.

Izvršili smo uvid u određeni broj dokumentacije koja je vezana za provedbu otvorenog postupka nabavki i navodimo: nabavku usluga promocije proizvoda Društva procijenjene vrijednosti 3,5 miliona KM. Za ovu nabavku proveden je međunarodni otvoreni postupak. Po objavljenom tenderu stigle su 4 ponude i sve su bile u skladu sa uslovima tendera. Prema usvojenoj metodologiji o vrednovanju ponuda i objavljenim kriterijima kao najpovoljniji ponuđač izabran je Via Media d.o.o. Sarajevo. Via Media d.o.o Sarajevo dobio je najviše bodova (20 bodova) po osnovu vrednovanja roka realizacije TV igranog spota u trajanju od 30 sekundi i time mjesto najpovoljnijeg ponuđača. Rok realizacije igranog spota teče od dana prihvatanja scenarija spota od strane Društva. Izabrani ponuđač ponudio je rok od 3 dana, dok su drugi ponuđači ponudili rok 10, 15 i 21 dan, što je **značajno odstupanje**. Na odluku Društva o izboru najpovoljnijeg ponuđača: 2 ponuđača su podnijela prigovor u kojim su naveli da rok od tri dana nije realan rok i da je tehnički neizvodljiv te da je kao takav trebao biti odbijen kao neprofesionalan i neozbiljan. Isto tako ovi ponuđači su naveli i sumnju da je produkcija spota u nemoguće kratkom roku, jedino moguća ako je produkcija već unaprijed izvršena.

Ugovor je potpisan 08.11.2007.godine sa Via Media d.o.o Sarajevo u ukupnoj vrijednosti od 3.500.000 KM. Revizorski tim, na upit, da li je spot urađen u ugovorenom roku nije dobio argumentovane dokaze.

Na osnovu naprijed navedenog ne možemo potvrditi da je Društvo poduzelo sve potrebne mjere kako bi se osigurala pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima uz ostvarivanje jednakog tretmana i transparentnosti te osiguralo najefikasnije korištenje javnih sredstava.

Preporuka:

Potrebno je da Društvo dosljedno primjenjuje odredbe Zakona o javnim nabavkama BiH.

5.11 Ocjena IT sistema

Najvažnije poslovne aplikacije kojima su podržani poslovni procesi BH Telecomu je grupa biling aplikacija za obračun usluga BH Telecoma (usluge fiksne telefonije, mobilne, Interneta) i SAP sistem za računovodstvene procese (glavna knjiga, plate, stalna sredstva).

U vremenu od prethodne revizije izvršena je konsolidacija biling aplikacija tako da su svi bilanzi centralizovani što znači da se svi obračuni usluga vrše u Centru za poslovnu podršku, a ulazni podaci sa centrala u procesu medijacije prilagođavaju aplikacijama. Aplikacija za GSM je web orijentirana, a ostale su klijent server aplikacije. U narednoj fazi planira se prelazak i ostalih bilinga na web tehnologiju i konsolidacija izlaznih podataka tj računa po korisniku. Preduvjet za to je kreiranje jedinstvenog registra korisnika. BH Telecom planira implementaciju ITIL-a pravila.

U SAP-u su unaprijeđeni interfejsi sa bilinzima, implementirana dva nova modula PM(Project management) i SD modul. Razvijen je i softverski modul za koji su bili zainteresirane eksterne firme, ali zbog toga što razvijeni softver nije vrednovan nije došlo do realizacije prodaje.

Dio ulaznih podataka u biling sisteme i SAP se prenosi iz vanjskih sistema (BH Pošta, banke), Također se podaci iz biling sistema prenose u SAP- (nalozi u glavnu knjigu). Izlazni podaci iz bilinga (računi) se prenose u eksterne sisteme (Printing centar)

Podaci su u formi koja je razumljiva za čovjeka i nisu zaštićeni od mogućeg neovlaštenog pristupa i u određenim fazama obrade podacima se pristupa direktno.

Preporučujemo implementaciju kontrola pristupa podacima u skladu sa potrebama posla u svrhu bolje kontrole podataka u procesu razmjene podataka između sistema.

BH Telecom održava softvere biling sistema u centru za poslovnu podršku. Organizacijski je podijeljen na razvoj i produkciju, ali u jednom dijelu GSM i dalje nije razdvojen razvoj i produkcija.

Preporučujemo razdvajanje funkcija razvoja i produkcije za dio poslova za koje to još nije urađeno u svrhu bolje kontrole.

Data centar

BH Telecom posjeduje data centar u kojem se nalaze mediji na kojima su smješteni najvažniji podaci za poslovanje BH Telecoma.

Data centar je opremljen sistemom za zaštitu od požara koji funkcionira na bazi smanjenja količine kiseonika u prostoriji.

Preporučujemo kontrolu i monitoring dotoka vazduha u prostoriju.

Pristup data centru je kontroliran karticama koje posjeduje ograničen broj osoba.

Preporučujemo implementaciju dodatne kontrole identifikacije osoblja koja pristupa prostoriji.

Dio usluga održavanja opreme u data centru se vrši u BH Telecomu (održavanje klima).

Preporučujemo izradu procedura i analizu pruženih usluga.

6 KOMENTAR

U ostavljenom roku Uprava „BH Telecom-a“ dopisom broj: 05.3– 8.2–23757/08, od 15.12.2008. godine očitovala se na Nacrt izvještaja o izvršenoj reviziji finansijskih izvještaja za 2007. godinu. Sve primjedbe su razmotrene sa pažnjom i one koje su bile opravdane uvrštene su u Konačan izvještaj.

Nismo se mogli složiti sa primjedbama koje se odnose na :

- Javne nabavke, u dijelu da na bazi određenog broja uzoraka nismo mogli donijeti mišljenje o pravilnosti provođenja postupaka javnih nabavki u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama. Ističemo da reviziju obavljamo ispitivanjem na bazi uzorka koji su pokazali da sistem internih kontrola koji uspostavlja Uprava nije dovoljan, i ne pruža garanciju da je postignut najefikasniji način trošenja javnih sredstava. Od pregledanih pet uzoraka nijedan nije odabran u skladu sa procedurama Zakona.
- Na način iskazivanja donacija koje se po duhu propisa dodjeljuju iz ostvarene dobiti.
- Na izvršeni otpis imovine u vrijednosti od 584.545 KM ne zbog knjigovodstvenog načina iskazivanja nego zbog nepoduzimanja radnji da se zaštiti imovina od gubitaka.

Direktor
Sektora za finansijsku reviziju javnih preduzeća

Ismeta Junuzović dipl.oec.

Voda Tima

Mira Pažini /revizor, dipl.oec

ČlanTima

Belma Mušinović/revizor, dipl.oec.